ЮВІЛЕЙНА СЕСІЯ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ ЗА УЧАСТЮ НАЦІОНАЛЬНИХ ГАЛУЗЕВИХ АКАДЕМІЙ НАУК УКРАЇНИ, ПРИСВЯЧЕНА 30-Й РІЧНИЦІ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Доповідь президента НАПН України, 20 серпня 2021 р., м. Київ, Україна

<https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-17-2>

КРЕМЕНЬ Василь Григорович

доктор філософських наук,
професор, дійсний член (академік)
НАН України і НАПН України,
президент Національної академії
педагогічних наук України,
м. Київ, Україна

Анотація. У доповіді відображено створення та розвиток Національної академії педагогічних наук України у суверенній державі. Наведено шляхи реалізації головної місії НАПН України щодо наукового і методичного забезпечення формування ефективної національної системи освіти, в якій нині функціонує 33 тис. закладів, навчається 8 млн здобувачів освіти, зайнято 1,3 млн освітян. Схарактеризовано здобутки вчених НАПН України, з-поміж яких: розроблення концепції стандартів освіти всіх рівнів: дошкільної, початкової, базової і старшої (тепер профільної) середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої і вищої освіти; впровадження Національної рамки кваліфікацій та імплементація Міжнародної стандартної класифікації освіти; створення розгалуженої мережі психологічної служби освіти; провадження інформатизації та цифровізації; інтеграція в європейські простори освіти та професійної освіти і підготовки, а також в Європейський дослідницький простір тощо. Представлено Національну доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні, підготовлену вченими академії до 30-річчя Незалежності України. Звернуто увагу на ключові завдання, які постають перед сучасною системою освіти, та її пріоритети, що обумовлені загальноцивілізаційними змінами в умовах ХХІ ст.

Ключові слова: Національна академія педагогічних наук України, дитиноцентризм; інноваційна людина; національна система освіти; освітнє законодавство.

ЮНЕСКО справедливо визнає освіту в глобалізованому світі ключовим чинником розвитку людини і стійкого суспільного прогресу.

Водночас для України освіта — запорука становлення суверенної і самодостатньої Української держави, розкриття потенціалу її громадян.

Створена Указом глави держави менше ніж через рік після проголошення незалежності, Академія педагогічних наук мала науково і методично забезпечити формування ефективної національної системи освіти. Сьогодні можна стверджувати, що ця місія здійснена і продовжує виконуватися.

Первісно організована на базі трьох інституцій — Інституту педагогіки (1926 р.), Інституту психології (1945 р.) та Педагогічного музею (1901 р.) — тепер академія у своєму складі має 12 наукових установ, які охоплюють усі ланки освіти — від дошкільної до освіти дорослих. Усі наукові установи, включно з Державною науково-педагогічною бібліотекою імені О.В. Сухомлинського, в цьому році підтвердили свою високу репутацію, успішно пройшли атестацію, 10 з них отримали I категорію. Крім того, в академії функціонує Університет менеджменту освіти, історія якого починається з 1952 р. і який щороку здійснює підвищення кваліфікації 5 тис. освітян.

Сьогодні в освіті — цій найбільшій гуманітарній сфері — функціонує 33 тис. закладів, на системній основі навчається 8 млн здобувачів освіти, зайнято 1,3 млн освітян.

В роки незалежності України за активної участі вчених НАПН України, її підвідомчих установ створено два покоління освітянських законів. У 1991-2002 рр. розроблено перше покоління освітнього законодавства держави, з 2014 р. і дотепер формується друга, осучаснена система законів про освіту.

Якість і доступність, орієнтація на потреби людини — незмінно були ключовими напрямками

рекомендацій академії щодо розвитку національної освіти.

Для їх здійснення за участі вчених НАПН України розроблена й реалізована концепція стандартів освіти всіх рівнів: дошкільної, початкової, базової і старшої (тепер профільної) середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої і вищої освіти.

Відповідно до стандартів сформовано новий зміст та інноваційні методики навчання, підготовлено навчальні програми, підручники, навчальні посібники. Близько 70 % підручників для загальної середньої освіти створено вченими академії. А для освіти дітей з особливими потребами майже 100 % підручників — авторства академічних вчених.

На початку 2000-х років вчені НАПН України активно підтримали впровадження в освіту принципів людиноцентризму, компетентнісного підходу, концепції вимірюваної якості в освіті. На цих засадах розроблено або розробляються нові освітні стандарти. Зокрема на компетентнісній основі нині створено 195 стандартів вищої освіти за новим переліком спеціальностей, 99 % з них пройшли методичну експертизу в НАПН України.

З-поміж освітніх інновацій, обґрунтованих і підтриманих НАПН України — законодавче визнання формальної, неформальної та інформальної освіти, а також впровадження Національної рамки кваліфікацій. Це, а також приведення структурної організації вітчизняної освіти у відповідність до Міжнародної стандартної класифікації освіти, створює в Україні умови для безперервної освіти впродовж життя від народження, побудови в Україні суспільства, що безперервно навчається.

Інша інноваційна трансформація освіти — її інформатизація і цифровізація. З цією метою в НАПН України утворено Електронну бібліотеку (lib.iitta.gov.ua), де розміщено 25 тис. праць

вчених академії, вони завантажувалися понад 8 млн разів користувачами із 181 країни світу. Електронний журнал Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України (journal.iitta.gov.ua) — один з найкращих за цитуванням з-поміж 82 українських журналів, що знаходяться в базі Web of Science Core Collection, має понад 1 млн переглядів із 196 країн. Інститут розробляє електронну Вікіпедію освіти. Вчені установи впровадили ефективну методику підвищення цифрової компетентності вчителів.

Ще один важливий напрям освітньої модернізації — створення за роки незалежності під науково-методичним проводом академії розгалуженої мережі психологічної служби освіти. Психологічна служба сприяє кращому особистісному розвитку здобувачів освіти. Методичні розробки вчених-психологів також дають змогу дітям і молоді протистояти потокам шкідливої інформації в інтернет-мережах, а також забезпечити реабілітацію постраждалих переміщених дітей і дорослих внаслідок російських агресивних дій.

Особливо значущий напрям освітніх перетворень 2000-х років — євроінтеграція. Першим результатом стало приєднання України в 2005 р. до Болонського процесу в рамках створення Європейського простору вищої освіти. Ця діяльність активізована після підписання у 2014 р. Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом. Слід зазначити результативну участь вчених Академії в реалізації проєктів за програмою ЄС Еразмус+, за програмою Горизонт 2020, що сприяє інтеграції в європейські простори освіти та професійної освіти і підготовки, а також в Європейський дослідницький простір.

Вся багатогранна реформаторська діяльність освітян за підтримки вчених за 30 років становлення України, як суверенної держави, підсумована в [Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні](#), підготовленої вченими НАПН України до 30-річчя Незалежності України.

Дозвольте передати один примірник доповіді президенту НАН України Анатолію Глібовичу Загородньому. З її змістом можна ознайомитись в [Електронній бібліотеці НАПН України](#).

Із важливих завдань з подальшого реформування освіти назву декілька.

Найближчим часом важливо завершити створення системи нового освітнього законодавства. Сьогодні у високій готовності є законопроєкти «Про професійну освіту» та «Про освіту дорослих».

Законопроєкт «Про дошкільну освіту» отримав хорошу основу — інноваційну концепцію освіти дітей раннього і дошкільного віку.

У загальній середній освіті необхідно розробити державний стандарт профільної середньої освіти, над чим активно працюють вчені нашої академії і долучені вчені НАН України. І тут важливим є голос вчених НАН з кожного предмету. Реалізація стандарту потребуватиме відповідної модернізації мережі закладів профільної середньої освіти. І безумовне посилення уваги до вивчення фізико-математичних та природничих дисциплін.

У професійній освіті важливо максимально зблизити професійно-технічну і фахову передвищу освіту, інтегрувати відповідні заклади, створити укрупнені багаторівневі і багатопрофільні, гнучкі професійні коледжі згідно з кращою світовою практикою.

Заклади вищої освіти так само мають бути значно укрупнені з метою істотного підвищення їх конкурентоспроможності.

Головне, ми повинні провести такі зміни в освіті, які б забезпечили підготовку людини до життя і діяльності в умовах XXI ст. Серед них такі, що обумовлені загальноцивілізаційними змінами.

Перше. Людство вступило в інноваційний тип прогресу, що вимагає формування інноваційної людини — людини з інноваційним типом мислення, інноваційною культурою і здатністю до інноваційного типу діяльності. Людини знаннєвої, діяльність якої в усіх сферах життя базується на знаннях.

Друге. Відбувається цифровізація усіх сфер життя і діяльності людини. Значить, нам слід готувати людину, що компетентна в цифровому суспільстві, тобто цифрову людину.

Третє. Поглиблюється глобалізація людства, яка, зокрема означає, що дійсно конкурентоспроможною є людина, що обізнана з кращими практиками життя і діяльності в різних країнах світу. Тому слід готувати глобалістську людину, але патріота України.

Четверте. Саме патріотизм, національне єднання дозволять найліпше усвідомити і захистити національні інтереси України і відстояти їх. І таким чином, не тільки створити ліпші умови для життя громадян, а й захистити саму державу в умовах глобалізаційних загроз і гібридної війни, яка ведеться проти України.

П'яте. Ключовим напрямом, серцевиною освітньої діяльності повинен стати дитиноцентризм — максимальне наближення освіти кожної окремої дитини до її здібностей і талантів. Педагоги разом із батьками повинні допомогти дитині самопізнати себе, саморозвинути і тоді, ставши дорослою, така людина максимально себе самореалізує, що є основою особистого щастя і запорукою динамічного і несутеречливого прогресу країни.

Шановні колеги! З метою сучасного забезпечення розвитку освіти НАПН України продовжує реформаторські заходи з метою подальшого посилення власного наукового і методичного потенціалу, зокрема відповідно до урядового розпорядження щодо реформування національних галузевих академій наук.

Вчені НАПН України готові всіляко сприяти створенню в Україні структурованого і євроінтегрованого, людиноцентрованого простору безперервної освіти впродовж життя, що відповідав би запитам громадян і суспільства, інтересам української держави.

Зі святом Незалежності Вас, шановні колеги!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Аніщенко, О.В., Базелюк, Н.В., Березівська, Л.Д., Бех, І.Д., Биков, В.Ю., Бойко, А.Е., Вашуленко, О.П., Вербицький, В.В., Вітренко, Ю.М., Ворона, В.О., Гавриш, Н.В., Гальченко, М.С., Гордієнко, В.П., Гудим, І.М., Джурило, А.П., Довбищенко, В.І., Драч, І.І., Єршова, Л.М., Жилиєв, І.Б., ... Ярошенко, О.Г. (2021). *Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (До 30-річчя незалежності України)* : монографія (В.Г. Кремень, ред.). Національна академія педагогічних наук України. Київ: КОНВІ ПРІНТ. <https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua>
- Воронов, В.А., Гавриш, Н.В., Канішевська, Л.В., Піроженко, Т.О., Рейпольська, О.Д., & Сисоєва, С.О. (Укл.). (2020). Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку. НАПН України. Київ. ФОП Ференець В.Б. <https://bit.ly/2E3xuLJ>
- Національна академія наук України. (2021, 20 серпня). *Ювілейна сесія Загальних зборів Національної академії наук України, присвячена 30-ій річниці Незалежності України*. <https://cutt.ly/0Webw9x>
- Національна академія медичних наук України. (2021, 20 серпня). *Президент НАМН України Віталій Цимбалюк взяв участь у ювілейній сесії Загальних зборів НАН України, присвяченій 30-й річниці Незалежності України*. <https://cutt.ly/ZWebUib>
- Національна академія мистецтв України. (2021, 23 серпня). *У дзеркалі 30-ї річниці Незалежності*. <https://cutt.ly/yWenQot>
- Національна академія педагогічних наук України. (2021, 20 серпня). *Доповідь президента НАПН України Василя Кременя на ювілейній сесії Загальних зборів НАН України за участю Національних галузевих академій наук України до 30-ї річниці Незалежності України*. <http://naps.gov.ua/ua/press/releases/2388/>
- Національна академія правових наук України. (2021, 21 серпня). *20 серпня 2021 року президент НАПН України Олександр Петришин взяв участь у ювілейній сесії Загальних зборів Національної академії наук України* [Facebook Post]. Facebook. <https://www.facebook.com/napnru/posts/2993154854236458>
- Президент України. (1992, 4 березня). *Про заснування Академії педагогічних наук України* (124). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124/92>

JUBILEE SESSION OF THE GENERAL MEETING OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE
WITH THE PARTICIPATION OF NATIONAL BRANCH ACADEMIES OF SCIENCES OF UKRAINE,
DEDICATED TO THE 30TH ANNIVERSARY OF UKRAINE'S INDEPENDENCE

*Report of the President of the National Academy of Educational
Sciences of Ukraine, August 20, 2021, Kyiv, Ukraine*

Vasyl Kremen

*DSc in Philosophy, Professor, Full Member (Academician) of NAS of Ukraine and NAES of Ukraine,
President, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

Abstract. *The report reflects the establishment and development of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine in a sovereign state. The ways to implement the main mission of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine on scientific and methodological support for the formation of an effective national education system, where nowadays 33 thousand institutions function, 8 million people study, and 1.3 million educators are employed, are given. The NAES of Ukraine researchers' achievements are characterized. Among them: developing the concept of educational standards for all levels: preschool, primary, basic and senior (now profile) secondary, vocational, professional pre-higher and higher education; implementation of the National Qualifications Framework and International Standard Classification of Education; creation of an extensive network of psychological services in education; caring out informatization and digitalization; integration to the European Education Area, European Research Area, etc. The National Report on the State and Prospects of Education Development in Ukraine, prepared by the academy's researchers for the 30th anniversary of Ukraine's Independence, is presented. The key challenges facing the modern education system and its priorities due to general civilizational changes in the XXI century are highlighted.*

Keywords: *National Academy of Educational Sciences of Ukraine; child-centred approach; innovative person; national education system; education legislation.*

Дата публікації: 26 серпня 2021 р.